

Petras Jonikas — vienas iš žymiausių pokario metais emigracijoje dirbusių žemaičių kalbininkų. Šiomet jį draugai, kolegos, artimieji sveikino su 88-erių metų sukaktimi.

xxx

„Taip aš ir baigiau savo literatūrinį lietuvių kalbos darbą, linkėdamas palaimos tautai, kuriai savo gimimu priklausiu ir ilgą savo amžių ištikimai dirbau“, — šiais žodžiais Petras Jonikas baigia savo svarbiausią veikalą „Lietuvių tauta amžių būvyje“.

P. Jonikas gimė 1906 metų kovo 25 dieną Antvingyje (prie Ringės upelio), dabartiniame Raseinių rajone. Jo tėvai buvo ūkininkai. 1920-1923 metais P. Jonikas mokėsi Tauragės vidurinėje mokykloje, po to — mokytojų seminarijoje, o 1927 metais įstojo į Kauno Universitetą. Čia jis studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą bei pedagogiką (iki 1934 metų). Kaip gabus, daug žadantis studentas jis buvo paliktas dirbti Universitete. 1935-1937 metais, gaudamas Lietuvos Švietimo ministerijos stipendiją, specializavosi Rygos, Vienos, Karaliaučiaus universitetuose pas profesorius Enzelyną, N. Trubeckojų, P. Kretschmerį, J. Gerulį.

Gyvendamas Karaliaučiuje, jis sutiko savo būsimą žmoną Oną Ibenskaitę, kuri tuo metu sekretoriavo Lietuvos pasiuntinybėje. 1938 metų liepos 7 dieną jie sumainė žiedus ir liko vienas kitam ištikimi draugai visam gyvenimui.

1937 metais, grįžęs į Lietuvą, P. Jo-

nikas pradėjo dėstyti lituanistikos mokslą Vytauto Didžiojo Universitete, o vėliau dirbo Vilniaus Universitete. Nuo 1940 metų P. Jonikas — Lietuvos Mokslų Akademijos Lietuvių kalbos instituto Lietuvių kalbos ir terminologijos sekcijos vedėjas, Lietuvių kalbos žodyno redakcijos ir rašybos komisijos sekretorius. 1942-ųjų metų sausio 31 dieną P. Jonikas apgynė daktarinę disertaciją tema „Lietuvių bendrinės rašomosios kalbos kūrimasis priešaušrio ir „Aušros“ laikais“. Nuo 1942-ųjų metų jis Universitete dirbo docentu.

1935-1940 metais P. Jonikas buvo dėdels visuomenininkas. Lietuvių kalbos draugijos valdybos narys, „Gimtosios kalbos“ redaktorius, daug rašė įvairiais

loje. 1950 metais buvo Čikagos Lietuvių kalbos draugijos pirmininkas, tal kino leidžiant V. Biržiškos „Aleksandryną“, 1958-1960 metais redagavo atgaivintą „Gimtąją kalbą“, parengė A. Salio (1902-1972) keturis toms „Raštų“ (jo žodžiais tariant, „pastatė Saliui paminklą“), 1952 metais pasirodė jo knyga „Lietuvių kalbos istorija“, 1972 metais — „Lietuvių bendrinės kalbos kūrimasis“, 1987 metais — „Lietuvių kalba ir tauta amžių būvyje. Visuomeniniai lietuvių kalbos bruožai“. Jis — daugelio studijų apie lietuvių pavardžių raidą autorius ir „Mūsų pavardės ir jų atsiradimas“ (1954), „Lietuvių studentų pavardės XV-XVIII amžiais Europos universitetuose“ (Lituanistikos

PETRAS JONIKAS

lietuvių kalbos klausimais į „Švietimo darbą“, „Kultūrą“, „Vairą“, „Židinį“, „Kalbą“, „Gimtąją kalbą“, kitus leidinius. Jo rašinius skaitome to meto vienkartinuose leidiniuose „Donum Balticum“ (Stoholmas), „Enciklopedija Lituanica“, „Kovos metai dėl savosios spaudos“ (Čikaga, 1937), „Latvešu Konversācijas vārdnīca“, „Lietuviškoji enciklopedija“. 1939 metais išėjo atskira jo knyga „Pagramančio tarmė“.

1944 metais II-ojo pasaulinio karo banga P. Joniką nubloškė į Vakarų. Jo kelias, kaip ir daugelio kitų lietuvių, ėjo per Vokietiją. 1946 metais jis mokytojavo Hanu lietuvių gimnazijoje (dėstė lietuvių kalbą), 1946-1949 metais profesoriavo Pabaltijo universitete, Hamberge ir Pinnberge (dėstė baltų kalbotyros disciplinas).

1949 metais P. Jonikas atvyko į JAV. Pradžioje įsidarbino „Naujlenose“. 1951 metais jis kartu su Lietuvos profesorių draugija Amerikoje suorganizavo Lituanistikos Institutą, 1955-1956 metais buvo šio instituto prezidentas. Tais pačiais metais Čikagos Universitete jis studijavo bibliotekininkystę ir tuo pat metu (iki 1973 metų) dirbo Instituto bibliotekoje. 1970-1973 metais buvo Čikagos Universiteto Lietuvių ir baltų kalbotyros profesorius, 1958-1960 metais dėstė lietuvių kalbą aukštesniuose lituanistikos kursuose, kartu dirbo ir Pedagoginiame lituanistikos institute (iki 1976 metų buvo šio instituto rektorius).

Nuo 1950 metų P. Jonikas aktyviai dalyvavo JAV lietuvių kultūrinėje veik-

instituto darbai, III, 1973) ir kita. Dar 1951 metais P. Jonikas vokiečių lingvistinėje spaudoje paskelbė straipsnį „Dėl lietuvių vietovardžių“. Redaguodamas žurnalą „Gimtoji kalba“, analizavo praktinius kalbos klausimus, dėjo pagrindus funkcinėi kalbos kultūros teorijai. Jie išdėstyti straipsniuose „Mūsų rašomosios kalbos ugdymas ir taisymas“ („Židinys“, 1933), knygoje „Gimtojo žodžio baruose“ (1952).

Prieš kurį laiką Petras Jonikas su žmona Ona persikėlė gyventi į ramų Čikagos priemiestį Riversaide. Kad ir slegiamas metų naštos, jis nuolat rūpinasi, kas tęs užsienyje gyvenančių lietuvių kalbininkų pradėtą darbą. Na, o paklaustas, ko norėtų jis palinkėti Lietuvos žmonėms, atsako: „Kad jie visada būtų laisvi ir netarnautų kitų užmačioms“.

Spaudai paruošė
Irena AUGUTIENĖ

Plačiau apie Petrą Joniką galite sužinoti perskaitę šiuos leidinius:

1. Šlapelytė Sirutienė G. Lituanistas Petras Jonikas. Draugas. — 1976, Nr. 185.
2. Dundulis A. Darbai ir metai, pašvęsti lituanistikai. Draugas. — 1966.
3. Trumpa V. Petro Jonikos knyga apie kalbą ir tautą. Akiračiai. — 1989, Nr. 2.
4. Klimas A. Svarbus kalbininko veikalas. Tėviškės žiburiai. — 1973, Nr. 17.
5. Kutra J. Kalbininkas P. Jonikas. Lietuvių dienos. — 1976.